

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

Activities media in agricultural learning resources to promote the development of urban children

พัชรา เอี่ยมกิจการ สบายใจ¹ | Phatchara Eamkijkarn Sabaijai

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่มีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมืองอย่างครบทุกมิติ ได้แก่ (1) พัฒนาการทางด้านสติปัญญาที่เด็กจะได้พัฒนาทางด้านสติปัญญาผ่านการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาในห้องเรียน (2) พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจที่เด็กจะได้ยกระดับอารมณ์และจิตใจผ่านกิจกรรมต่าง ๆ (3) พัฒนาการทางด้านร่างกายที่เด็กจะได้เคลื่อนไหวร่างกายซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโต และ (4) พัฒนาการทางด้านสังคมที่เด็กจะได้รู้จักปรับตัวและรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยสื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรมีทั้งกิจกรรมหลักที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาด้านพืชและสัตว์ เช่น การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก การดำนา การเก็บไข่ การทำอาหาร การถนอมอาหาร การทดลองวิทยาศาสตร์ผ่านธรรมชาติ เป็นต้น และกิจกรรมเสริมที่ส่งเสริมทักษะชีวิต เช่น การวาดภาพพระบายสี การเก็บกวาดล้างจาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเข้าคิว การแบ่งปัน ความอดทน การวางแผน การแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

คำสำคัญ : สื่อกิจกรรม เกษตรเมือง แหล่งเรียนรู้ เด็กในเขตชุมชนเมือง

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำหลักสูตรนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ติดต่อที่ : phatchara.ea@kmitl.ac.th

¹Assistant Professor Dr., Program of Agriculture Communication, Faculty of Agriculture, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang, Bangkok, Thailand, e-mail : phatchara.ea@kmitl.ac.th

Abstract

This article has an objective to present activity media in agricultural learning resources that play a role in promoting the development of urban children in all dimensions, including 1) Intellectual development in which children will develop intellectually through learning linked to classroom content; 2) Emotional and psychological development in which children will improve mood and mind through various activities; 3) Physical development in which children will do body movement affecting their growth; and 4) Social development in which children learn to adapt and live with others. The activity media in the agricultural learning center consist of the main activities that are linked to the content of plants and animals, such as raising animals, growing vegetables, collecting eggs from the farm, cooking, preserving food, Supplementary activities that promote life skills such as drawing, painting dish, cleaning, living with others, queuing, sharing, patience, planning, exchanges and listening to others' opinions, etc.

Keywords: Activities media, Urban agriculture, Learning resources, Urban child

ความนำ

ในปัจจุบันกระแสความเป็นเมืองได้ส่งผลกระทบให้เด็กที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองมีวิถีชีวิตที่รีบเร่ง ไม่มีเวลา ดิจิตอล และห่างไกลจากการเกษตร ดังที่สุภาภรณ์ ก่อวานิชกุล (วราพงษ์ ปานแก้ว, 2558) ได้ทำการศึกษาสุขภาวะของครอบครัวในเมือง พบว่า “ไม่มีเวลา” ซึ่งสร้างผลกระทบตามมาที่หลากหลาย อาทิ การไม่มีเวลาว่างเป้าหมาย ครอบครัวร่วมกัน การขาดกิจกรรมร่วมกันภายในครอบครัว เป็นต้น และเด็กเมืองที่อาศัยอยู่ในอาคารสูงจะมีปัญหาพฤติกรรมมากกว่าเด็กที่อยู่ในที่พักอาศัยบนพื้นราบ เช่นเดียวกับ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (วราพงษ์ ปานแก้ว, 2558) ยังได้กล่าวถึงวิถีชีวิตของเด็กเมืองว่าครอบครัวที่วิถีชีวิตส่วนใหญ่หมดไปกับเวลาการทำงานและเดินทางจึงทำให้

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

เด็กใช้ชีวิตอยู่กับมือถือหรือเกม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งคุณภาพชีวิตที่ตกต่ำอย่างรวดเร็ว พัฒนาการทางสังคมและการเรียนรู้ที่ล่าช้า และความสัมพันธ์ในครอบครัวที่น้อยลง และในมิติเกษตรก็เช่นเดียวกันกระแสความเป็นเมืองยังดึงเด็กออกจากวิถีชีวิตในอดีตที่มีความผูกโยงกับการเกษตร ดังที่ กรีนพีซ (2553) ได้กล่าวถึงเด็กในเมืองว่า ลัทธิทุนนิยมได้แทรกซึมเข้าสู่ชีวิตของเด็กในสังคมเมืองจึงทำให้เรื่องเกษตรกรรมเป็นเรื่องห่างไกล เด็กได้เรียนรู้การเกษตรผ่านจากบทเรียนในห้องเรียนเท่านั้น เด็กได้เรียนรู้ว่า ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย และชาวนาเป็นกระดูกสันหลังของชาติ แต่จะมีเด็กสักกี่คนที่เคยพุดคุยหรือเรียนรู้เรื่องราวของการทำนาจากชาวนาจริง ๆ ในสังคมปัจจุบันจึงมีผู้ปกครองของเด็กในเขตเมืองจำนวนหนึ่งที่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพลูกหลานของตนเองผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับภาคการเกษตร จึงทำให้มีการเปิดสถานที่ท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรสำหรับเด็กหลากหลายแห่ง โดยแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเหล่านี้จะสอดแทรกความรู้และทักษะทางด้านการเกษตรผ่านการลงมือปฏิบัติในสื่อกิจกรรมที่มีมากมาย อาทิ การเก็บไข่เป็ด การให้อาหารสัตว์ การปลูกผัก การดำนา การเกี่ยวข้าว การทดลองทางวิทยาศาสตร์ผ่านธรรมชาติ เป็นต้น อีกทั้งสื่อกิจกรรมเหล่านี้ได้ล้วนเป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้เด็กในเขตเมืองที่ไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดธรรมชาติมากนักได้หันมาทำกิจกรรมร่วมกันผ่านการสัมผัสวิถีการใช้ชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติผ่านการลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง ประสบการณ์เหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหาได้จากในหนังสือแต่สามารถเชื่อมโยงจากหนังสือสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะช่วยให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่เข้าใจและเห็นคุณค่าของการใช้ชีวิตที่ทุกคนต้องพึ่งพาวิถีชีวิตแบบเกษตร พร้อมการเรียนรู้และความสุขกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่สีเขียว

สื่อกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการเกษตร

สื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่มีความเป็นรูปธรรมสูง จากกรวยประสบการณ์ของ Edgar Dale (1969) ได้ชี้ให้เห็นว่าประสบการณ์ตรงจัดเป็นการเรียนรู้ในขั้นที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จากของจริงและสถานที่จริง ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอยู่ในเหตุการณ์ เพราะได้เรียนรู้จากการได้มอง ได้ยิน และได้สัมผัสด้วยตัวเอง อาทิ การปลูกผักในกระถาง การให้อาหารสัตว์ เป็นต้น อีกทั้งการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

ตรงยังทำให้ผู้เรียนเกิดการจดจำได้ถึงร้อยละ 90 ของสิ่งที่เรียนรู้ หรือจัดได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่ผู้เรียนสามารถจดจำได้มากและนานกว่ากระบวนการเรียนรู้เชิงรับอีกด้วย

ณรงค์ สมพงษ์ (2535) ยังได้กล่าวถึงความหมายของสื่อกิจกรรม (Activities Media) ไว้ว่า “สื่อ” หมายถึง กิจกรรม (Activities) หรือวิธีการ (Methods) ที่นำมาใช้สนับสนุนหรือจัดการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกในกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งเป็นสื่อที่นับได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในงานส่งเสริมและเผยแพร่ เนื่องจากได้เรียนรู้จากสิ่งเร้าหลากหลายทาง กลุ่มเป้าหมายยังได้นำเอาตัวเองไปสัมผัสถึงสิ่งเร้าเหล่านั้น ทำให้เกิดประสบการณ์ที่ไม่เคยมีมาก่อน ดังนั้นสื่อกิจกรรมจึงเป็นการรวมเอาวัสดุอุปกรณ์มาใช้ร่วมกันโดยใช้กิจกรรมหรือวิธีการเป็นหลัก

จากแนวคิดดังกล่าวจะสามารถสรุปความหมายของสื่อกิจกรรมได้ว่า การเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมทำให้เกิดความน่าสนใจและสร้างการรับรู้ที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะผู้เรียนจะได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการมองเห็น การฟังเสียง การรับรส การได้กลิ่น การสัมผัส รวมถึงการได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ทำให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น กล่าวแสดงออกและได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ด้วยความสนุกสนานมากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน การทำกิจกรรมสามารถใช้เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์เข้ามาช่วยในการดำเนินกิจกรรมถ่ายทอดความรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจและเรียนรู้เนื้อหาสาระในกิจกรรมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สื่อกิจกรรมเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและส่งเสริมการเกษตร เพราะทำให้เกิดความน่าสนใจจากการได้เรียนรู้ในสถานที่จริง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการทำการเกษตรได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนั้นยังอาจจะสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ จากที่คิดว่าการทำเกษตรเป็นเรื่องยากและลำบาก แต่เมื่อได้ทดลองปฏิบัติผ่านสื่อกิจกรรมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดได้ว่าเป็นเรื่องที่สนุกสนานและไม่ยากอีกด้วย

แหล่งเรียนรู้การเกษตรของเด็กเมือง

ในปัจจุบันพ่อแม่และผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนเมืองได้มีความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ที่จำกัดเฉพาะจากการเรียนรู้ในห้องเรียนหรือการเรียนรู้

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ผ่านจอคอมพิวเตอร์เท่านั้น จึงให้ความสำคัญกับการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียนให้แก่บุตรหลาน โดยเฉพาะการเรียนรู้ในวิถีชีวิตเกษตรที่เด็กในเขตชุมชนเมืองห่างไกล จึงทำให้มีการเปิดแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อจัดกิจกรรมด้านการเกษตรให้แก่เด็กในเขตชุมชนเมืองได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติที่เด็ก ๆ จะได้ประสบการณ์ตรงที่หลากหลายในการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมด้านการเกษตร ซึ่งในแต่ละแหล่งเรียนรู้ยังมีจุดเด่นที่แตกต่างกันออกไป ดังตัวอย่างของแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้ปกครองโดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊กจำนวนมาก อาทิ

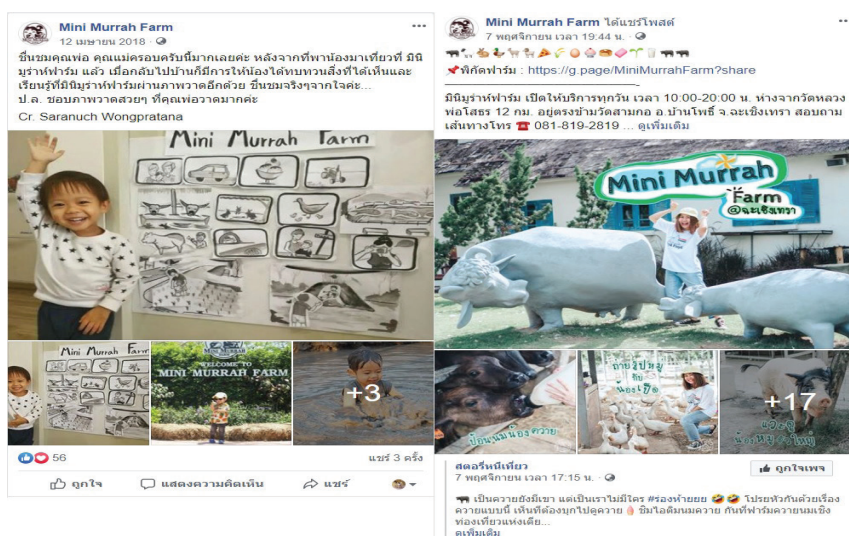
ไร่ปลูกรัก อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ (Organic Farm) ที่มีผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จำหน่ายทั้งในประเทศและส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยไร่ปลูกรักได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ และได้รับความนิยมจากพ่อแม่ยุคใหม่เป็นอย่างมากโดยมี ยอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊กไร่ปลูกรัก RAI PLUK RAK Thai Organic Farmer จำนวน 138,397 คน

ภาพที่ 1 : ไร่ปลูกรัก

ที่มา : ไร่ปลูกรัก (2562)

มินิ มูราห์ ฟาร์ม (Mini Murrah Farm) อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับสัตว์ประเภทควายนม สายพันธุ์มูราห์ โดยเด็กจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตควาย ให้อาหารสัตว์ ปลูผัก และทำอาหารจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก Mini Murrah Farm จำนวน 36,491 คน

ภาพที่ 2 : มินิ มูราห์ ฟาร์ม

ที่มา : มินิ มูราห์ ฟาร์ม (2562)

ฟาร์มตาเล็ก (Farm De Lek) จังหวัดนครนายก ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรผ่านกิจกรรมในฟาร์ม อาทิ การผสมอาหารหมู ให้อาหารสัตว์ เก็บไข่ไก่ ปลูผักต้นไม้ พายเรือคายัค เล่นน้ำในบึง เป็นต้น โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก Farm De Lek จำนวน 29,534 คน

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

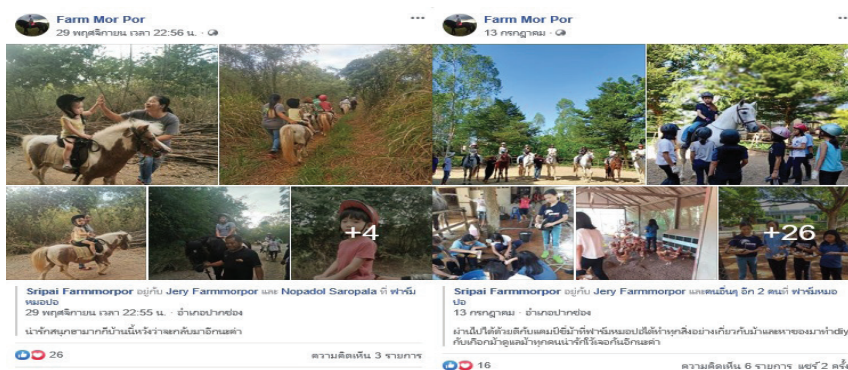
ภาพที่ 3 : ฟาร์มตาเล็ก
ที่มา : ฟาร์มตาเล็ก (2562)

บ้านไร่ลุงคริส อําเภอกงคอดย จังหวัดสระบุรี ที่มุ่งเน้นให้เด็กเรียนรู้และเข้าใจธรรมชาติ ฟักสมานิ พัฒนากล้ามเนื้อและสมอง อีกทั้งยังให้เด็กได้เรียนรู้จัดแมลงต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับบทเรียนให้หนังสือผ่านกิจกรรมการจับแมลง โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก บ้านไร่ลุงคริสจํานวน 18,837 คน

ภาพที่ 4 : บ้านไร่ลุงคริส
ที่มา : เว็บไซต์ BuddyStarFamilyTravel..พาลูกเที่ยว

ฟาร์มหมอปอ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตของม้าหลากหลายสายพันธุ์ที่นำเข้ามาจากหลากหลายประเทศ อาทิ สายพันธุ์แอนดาลูเซีย จากประเทศสเปน เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตของแพะ หมูแคระ นกกระจอกเทศ และกระต่าย รวมถึงได้เรียนรู้ขี่ม้าและอาบน้ำม้า โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก Farm Mor Por จำนวน 18,319 คน

ภาพที่ 5 : ฟาร์มหมอปอ

ที่มา : ฟาร์มหมอปอ (2562)

ป่าจیبฟาร์ม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ที่เด็กจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตร และฝึกความกล้าด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การป้อนนมแพะ การให้อาหารไก่ การปั่นควาย การเก็บผักและไข่ไปปรุงอาหาร การจับปลาจับกบ การดำนาปลูกข้าว และอื่น ๆ อีกทั้งยังมีกิจกรรมเสริมทักษะชีวิตประจำวัน อาทิ การทำงานบ้าน การจัดระเบียบห้องนอนตนเอง การเตรียมวัตถุดิบในการทำอาหารและการเก็บล้าง โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก Pa Jeep Farm จำนวน 15,869 คน

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ภาพที่ 6 : ป่าจิบฟาร์ม

ที่มา : ป่าจิบฟาร์ม (2562)

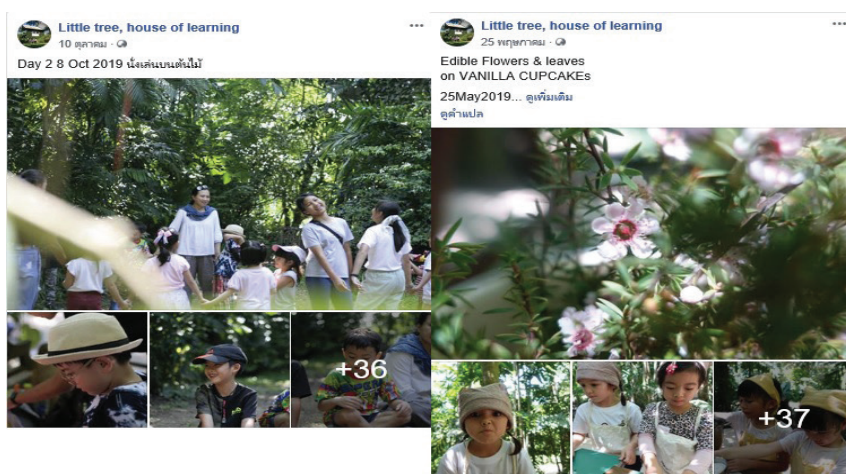
ไร่หยดพิรุฬ อำเภอมือง จังหวัดสิงห์บุรี ที่เด็กจะได้เพลิดเพลินกับธรรมชาติ ผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ อาทิ จับแมลง จัดสวนในขวดแก้ว ทำอาหาร และอื่น ๆ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น มีความช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อเพื่อน ๆ อีกด้วย โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊กไร่หยดพิรุฬ จำนวน 10,849 คน

ภาพที่ 7 : ไร่หยดพิรุฬ

ที่มา : เว็บไซต์ Parents One

Little Tree House of Learning อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นค่ายที่
ให้เด็กได้เรียนรู้ธรรมชาติภายในสวน โดยเด็กจะได้เรียนรู้ผ่านการสัมผัสกับธรรมชาติที่มี
ภายในสวน ซึ่งกิจกรรมจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงฤดูกาล โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก
Little Tree, House of Learning จำนวน 7,987 คน

ภาพที่ 8 : Little Tree House

ที่มา : Little Tree House (2562)

บ้านหอมชื่นหรือบ้านนาครูธานี อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ครูธานี บัณฑิต
จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยผู้ซึ่งผันตัวเองมาเป็นครูให้ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต
ชาวนาไทยผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียนธรรมชาติให้แก่เด็ก อาทิ กระบวนการทำนา
ในทุกขั้นตอนทั้งสีข้าว ฝัดข้าว เกี่ยวข้าว ซี้ควาย ให้อาหารสัตว์ เก็บผักบุ้ง เล่นโคลน
การใช้ชีวิตแบบชาวนา และอื่น ๆ อีกมากมาย โดยบ้านนาครูธานีจัดว่าเป็นแหล่งเรียนรู้
การเกษตรสำหรับเด็กแห่งแรก ๆ ของประเทศไทย มียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊กบ้านนา
ครูธานี จำนวน 3,627 คน

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ภาพที่ 9 : บ้านนาครุธานี

ที่มา : บ้านนาครุธานี (2562)

LandLab อำเภอไทรน้อย จังหวัดนนทบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้เด็กได้ลงมามีชีวิตในท้องไร่ปลั้วธรรมชาติ โดยเด็กจะได้เรียนรู้วิทยาศาสตร์ พร้อมการสร้างทักษะ Soft Skill ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านการสอนประดิษฐ์ และฝึกคิด โดยมียอดติดตามบนเพจเฟซบุ๊ก LandLab จำนวน 2,761 คน

ภาพที่ 10 : LandLab

ที่มา : LandLab (2562)

และนอกเหนือจากที่กล่าวมายังมีแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรอื่น ๆ อีกมากมาย อาทิ ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านของพ่อ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑ์การเกษตรเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จังหวัดปทุมธานี ดาราดาลे บ้านดินฟาร์ม จังหวัดเชียงใหม่ SMALL FARM จังหวัดเชียงใหม่ ดวงตะวันบ้านสวน เขตหนองจอก กรุงเทพฯ เป็กบานบุรี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา บ้าน 1,000 ไม้ Café & Farm จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

สื่อกิจกรรมในแหล่งการเรียนรู้เกษตรของเด็กเมือง

การเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของเด็กเมืองมีมากมายหลายมิติ โดยจากการวิเคราะห์สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้เกษตรของเด็กเมืองจำนวน 10 แห่ง พบว่า แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งมีจุดเน้นของกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไป อาทิ ไร่ลุงคริสมุ่งเน้นกิจกรรมที่ให้ความรู้เรื่องแมลง LandLab มุ่งเน้นกิจกรรมการทดลองทางวิทยาศาสตร์ ฟาร์มหมอบอมุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องม้า ไร่ปลูกรักและบ้านนา

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ครูฐานนี้มุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการทำนาข้าว เป็นต้น ซึ่งหากวิเคราะห์สื่อกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของเด็กเมืองตามจุดเน้นของเนื้อหาในสื่อกิจกรรมด้านพืชและด้านสัตว์จะพบลักษณะของกิจกรรม ดังนี้

ภาพที่ 11 : แสดงจุดเน้นในเนื้อหาของสื่อกิจกรรม

ที่มา : พัชรา เอี่ยมกิจการ สบายใจ

จากแผนภาพได้ชี้ให้เห็นลักษณะของเนื้อหาที่มุ่งเน้นในสื่อกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งมีทั้งในลักษณะเนื้อหาที่มุ่งเน้นด้านพืชเป็นหลัก โดยผสมผสานเนื้อหาด้านสัตว์เป็นเนื้อหาเสริม และเนื้อหาที่มุ่งเน้นด้านสัตว์เป็นหลัก โดยผสมผสานเนื้อหาด้านพืชเป็นเนื้อหาเสริม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) **ด้านพืช** แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของเด็กเมืองที่มีสื่อกิจกรรมเน้นกิจกรรมด้านพืชมีทั้งสิ้น 6 แห่ง ซึ่งในแต่ละแห่งระดับความเข้มข้นของเนื้อหาด้านพืชที่แตกต่างกัน โดย Little Tree House of Learning กิจกรรมเกือบทั้งหมดมุ่งเน้นด้านพืชในส่วนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ศิลปะ และการเรียนรู้มิติอื่น ๆ อาทิ กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องสีที่ผูกโยงกับพืชชนิดต่าง ๆ ผ่านการวาดภาพระบายสีและการทำขนม กิจกรรมพัฒนาจิตใจผ่านดอกไม้ กิจกรรมการทำของเล่นจากใบตอง เป็นต้น โดยมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสัตว์ในส่วนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เช่นเดียวกับ LandLab เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีสื่อกิจกรรม

มุ่งเน้นด้านพืชเป็นหลักเช่นเดียวกันแต่มีกิจกรรมที่ผูกโยงกับด้านสัตว์เพิ่มมากขึ้น โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ผ่านการทดลองในธรรมชาติหรือที่เรียกว่า วิทยาศาสตร์กลางทุ่งซึ่งมุ่งเน้นการนำพืชมาเป็นอุปกรณ์ในการเรียนรู้ อาทิ กิจกรรมสร้างพลังงานจากมะนาวไฟฟ้า กิจกรรมรู้จักการละลายและจุดเดือดจากผลไม้ซุบน้ำตาล กิจกรรมวิทยาศาสตร์ในของหวานกับการทำบัวลอย กิจกรรม indicator จากสีธรรมชาติ กิจกรรมเรียนรู้วงปีบอกอายุของต้นไม้ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมด้านสัตว์จะเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกัน อาทิ การเรียนรู้คุณค่าทางโภชนาการในไข่ไก่ เป็นต้น ส่วนไร่หยดพิรุฬเป็นแหล่งเรียนรู้อีกแห่งที่มุ่งเน้นกิจกรรมด้านพืชโดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรผ่านกิจกรรมด้านการเกษตรต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมการเพาะกล้า กิจกรรมการจัดสวนขวด กิจกรรมการเก็บผักทำอาหาร เป็นต้น ซึ่งมีกิจกรรมจับแมลงเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับด้านสัตว์เพียงเล็กน้อย นอกจากนี้แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของเด็กเมืองทั้งบ้านนาครูธานี ไร่ปลูกรัก และป่าจิบฟาร์มยังคงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เน้นประเด็นด้านพืชเป็นหลัก แต่มีการเรียนรู้ด้านสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำนาเป็นหลักและมีกิจกรรมด้านสัตว์ที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการทำนา

2) ด้านสัตว์ แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรของเด็กเมืองที่มีสื่อกิจกรรมเน้นกิจกรรมด้านสัตว์เป็นหลักมีทั้งสิ้น 4 แห่ง ซึ่งในแต่ละแห่งมีความเข้มข้นของเนื้อหา ด้านสัตว์ที่แตกต่างกันออกไป โดยฟาร์มหมอปอมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์เกือบทั้งหมด ทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับม้า อาทิ การขี่ม้า การให้อาหารม้า และการอาบน้ำม้า และกิจกรรมเสริมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ อาทิ การเก็บไข่ การให้อาหารสัตว์ประเภทอื่น ๆ ทั้งกระต่าย แพะ หมู ไก่ และนกกระจอกเทศ โดยไม่มีกิจกรรมด้านพืช มีนิ มูร่าห์ ฟาร์ม เป็นอีกหนึ่งแห่งที่มีกิจกรรมส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสัตว์โดยเฉพาะควายนม อาทิ การให้อาหารควายนม เป็นต้น และมีกิจกรรมเสริมเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านการพืชและการทำอาหาร อาทิ การดำนาปลูกข้าว การปลูกผักออร์แกนิก การทำไอศกรีม การทำพิซซ่า แพนเค้ก และเนย เป็นต้น เช่นเดียวกับไร่ลุงคริสและฟาร์มตาเล็กที่มีการผสมผสานทั้งกิจกรรมด้านสัตว์และพืช โดยเน้นที่กิจกรรมด้านสัตว์ โดยไร่ลุงคริสเน้นกิจกรรมในการจับแมลงที่เชื่อมโยงกับงานศิลปะทั้งการวาดภาพและการสร้างงานศิลปะ 3 มิติจาก

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

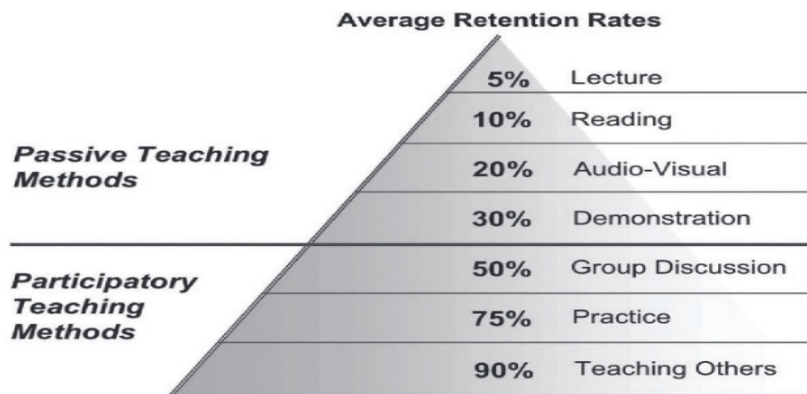
วัสดุเหลือใช้ในธรรมชาติ และกิจกรรมเสริมด้านพืชที่เด็กจะได้เรียนรู้ควบคู่กันอย่างหลากหลาย อาทิ การเดินป่า การดำนา การสีข้าว การปลูกพืชผักสวนครัว การปลูกไม้ใหญ่กินใบ พร้อมกับกิจกรรมอื่น ๆ อีกมากมายทั้งการทำขนม การเรียนรู้เรื่องน้ำผ่านกิจกรรมน้ำคือชีวิต และในส่วนของฟาร์มตาเล็งจะมุ่งเน้นกิจกรรมด้านสัตว์และด้านพืชผสมผสานกัน โดยกิจกรรมด้านสัตว์จะเกี่ยวข้องกับม้าทั้งการขี่ม้าและการเรียนรู้วิถีชีวิตของม้าตั้งแต่การดูแลที่อยู่ของม้าและการกินของม้า ในส่วนด้านพืชจะเกี่ยวข้องกับการปลูกข้าว การปลูกผัก การสำรวจพืชสมุนไพร และนอกจากนั้นเด็กจะได้เรียนรู้วิถีชีวิตในฟาร์มผ่านกิจกรรมอื่น ๆ ที่หลากหลายอีกด้วย

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่าเด็กที่เข้าร่วมเรียนรู้ในสื่อกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรจะได้เรียนรู้ทั้งในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับด้านพืชและด้านสัตว์ อีกทั้งยังได้เรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเกษตรกรทั้งการทำอาหาร การดูแลถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ และการดูแลรักษาพืชผลทางการเกษตร นอกจากนั้นสื่อกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กอีกหลากหลายมิติ อาทิ การพัฒนาร่างกายผ่านกิจกรรมเสริมของแหล่งเรียนรู้ ทั้งสไลเดอร์ดิน การวิ่งเล่นในฟาร์มหรือสวน การขี่รถ ATV การพายเรือ และอื่น ๆ และการเสริมทักษะชีวิตภายใต้ความสนุกสนานในการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคมให้เด็กได้มีพัฒนาการที่สมวัยต่อไปในอนาคต

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

หากพิจารณาแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรหลากหลายแหล่งจะพบว่ากิจกรรมมีลักษณะเป็นการเรียนรู้ผ่านการเล่น ดังที่ชยอนันต์ สมุทวณิช (2540) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ผ่านการเล่นหรือวิธีการ Plearn คือ Play + learn = เล่น ว่าเป็นวิธีการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กที่มีคุณค่ายิ่ง เพราะเป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมองมากที่สุด โดยเด็กจะได้เล่นสนุกและผู้เล่นได้เรียนรู้ไปด้วย การเล่นที่สนุกทำให้เกิดความเพลิน โดยขณะที่เด็กเล่นจะมีใจจดจ่อกับสิ่งที่เล่นหรือของเล่นนั้น นั่นคือ เด็กมีสติ (Awareness) รู้ว่าตนเองกำลังทำอะไรอยู่ และมีความตั้งใจ เอาใจใส่ (Attention) ต่อสิ่งที่เล่นอย่างสนุก เพลิดเพลิน ซึ่งจะนำมาซึ่งสมาธิ (Concentration) และปัญญา (Intelligence) ดังนั้น

การเรียนรู้ผ่านการเล่นจึงทำให้เด็กมีความสุขเซลล์สมองก็จะเกิดจุดเชื่อมโยงประสาทมากมาย ซึ่งจะเปลี่ยนเป็นความคิด (Thought) ความรู้สึก (Feeling) หรือการกระทำ (Action) อันจะเกิดความรู้ ยิ่งถ้าเด็กมีเวลาเล่นมาก ๆ จะทำให้สามารถแยกแยะ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เข้าใจ และหาข้อสรุปรวบยอดได้ ซึ่งสอดคล้องกับจิโรจน์ สุรพันธุ์ (2558) ที่กล่าวถึงปริมิตแห่งการเรียนรู้ที่ค้นพบโดยบุคลากรของ National Training Laboratories Institute ประเทศสหรัฐอเมริกาที่พบว่า สัดส่วนการคงอยู่ของความจำที่เกิดขึ้นกับวิธีการสอนหรือการอบรม โดยวิธีการสอนแบบ Passive (Passive Teaching) เช่น การบรรยาย การฟัง การดูวิดีโอทัศน์ส่งผลให้การคงอยู่ของความจำ มีค่าร้อยละ 5 – 30 ขณะที่การสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Participatory Teaching) ส่งผลให้การคงอยู่ของความจำมีค่าร้อยละ 50 – 90 ดังแสดงในแผนภาพที่ 12 ซึ่งการจัดการเรียนการสอนด้านเกษตรในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวจึงเป็นวิธีการสอนแบบ Passive ที่ครูบรรยายหน้าชั้นเรียนหรือการอ่านจึงเกิดประสิทธิภาพการเรียนรู้หรือจดจำน้อยกว่าการผสมผสานกับกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่นักเรียนจะได้นำเนื้อหามาประยุกต์ใช้สู่การลงมือปฏิบัติที่จะทำให้นักเรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้และจดจำมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 12 : แสดงปริมิตแห่งการเรียนรู้

ที่มา : จิโรจน์ สุรพันธุ์ (2558; น. 29-34)

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ดังนั้นหากพิจารณากิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรทุกแห่งจึงสะท้อนภาพของการเรียนรู้ผ่านการเล่น ที่เด็ก ๆ ไม่ได้แค่ความสนุกสนานจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เท่านั้น แต่เด็ก ๆ ยังได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมายที่เชื่อมโยงการเรียนรู้นอกห้องเรียนกับการเรียนรู้ในห้องเรียนที่จะมีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมืองให้เหมาะสมตามช่วงวัย โดยอรุณข ลิมตศิริ (2542; น. 1) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของเด็กโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาทางสติปัญญา พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการทางสังคม ซึ่งกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่เด็กได้เข้าไปมีส่วนร่วมจะส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในแต่ละด้านผ่านการเล่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางสติปัญญา

พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นความเจริญเติบโตของสมรรถนะความสามารถในการคิดหาเหตุผล การคิดแก้ปัญหา รวมถึงพัฒนาการทางภาษามนุษย์ โดยปัญจนาวรรวิพัฒน์ชัย (2559; น. 1-12) ได้กล่าวถึงสมองของมนุษย์ว่ามี 2 ส่วน ได้แก่ สมองซีกซ้าย (Left Hemisphere) หรือที่นักวิทยาศาสตร์เรียกว่า “สมองแห่งเหตุผล” จะทำหน้าที่ควบคุมการคิดการหาเหตุผล การแสดงออกเชิงนามธรรมที่เน้นรายละเอียด อาทิ การนับจำนวน ตัวเลข การบอกเวลา และความสามารถในการเรียบเรียงถ้อยคำที่เหมาะสม เป็นต้น สมองซีกซ้ายจึงมีหน้าที่ในการใช้ภาษา (Language) การคิดตรรกะ (Logic) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ตัวเลข (Numbers) และความมีเหตุผล (Reasoning) และสมองซีกขวา (Right Hemisphere) หรือนักวิทยาศาสตร์เรียกว่า “สมองแห่งสัทชญาณ” ที่จะทำหน้าที่เกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ การจินตนาการ อารมณ์ การสังเคราะห์ ความซาบซึ้งในดนตรี และศิลปะ เป็นต้น สมองซีกขวาก็มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรสของมนุษย์ อาทิ ความตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) ความน่าเชื่อถือ (Trust) อารมณ์ (Emotion) การสื่อสารไม่ใช่จิตสำนึก (Nonconscious Communication) ความน่าดึงดูด (Attachment) และการแสดงอารมณ์ออกทางสีหน้า (Recognition of Emotional Faces) เป็นต้น การเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรจึงเป็นการพัฒนาสมองทั้งสองส่วนอย่างสมดุล โดยกิจกรรมการเล่นต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการพัฒนาสมองซีกซ้ายหรือการพัฒนาทางสติปัญญาที่เด็กจะได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติในสถานที่จริง อาทิ การฝึกหัดนับจำนวนตัวเลขผ่านการนับไข่ไก่หรือไข่เป็ด

การฝึกด้านภาษาผ่านการฟังวิทยากร การพูดตอบคำถาม และการสื่อสารกับเพื่อนที่ร่วมกิจกรรม การฝึกหลักของเหตุและผลงานกิจกรรมด้านวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพืชและสัตว์ เป็นต้น ซึ่งหากเชื่อมโยงการพัฒนาสมองซีกซ้ายหรือพัฒนาการทางสติปัญญาผ่านการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรกับเนื้อหาในห้องเรียน จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ผ่านการเล่นในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรจะมีบทบาทในการหนุนเสริมการเรียนรู้การสอนในห้องเรียนที่ทำให้เด็กได้ประยุกต์ใช้ความรู้และเห็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมมากกว่าในหนังสือและนำไปสู่การจดจำได้ดีมากยิ่งขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ไว้ทั้งสิ้น 8 กลุ่มสาระ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี และกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ ซึ่งสื่อกิจกรรมจากแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรสามารถมีส่วนร่วมในการหนุนเสริมการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตารางที่ 1 : วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของการเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมจากแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรกับเนื้อหาในห้องเรียน

กลุ่มสาระ	ตัวอย่างสื่อกิจกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย	ฟาร์มตาเล็ก มีกิจกรรมบันทึกความทรงจำซึ่งเด็ก ๆ จะได้ฝึกการเขียนเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ไร่หยดพิรุฬ มีกิจกรรมทบทวนบทเรียนที่ได้ก็จะได้อวดพร้อมการเขียนเล่าเรื่องเพื่อเรียบเรียงความคิดหลังจากจบกิจกรรม Little tree มีกิจกรรมเล่านิทาน
กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์	ไม่มีกิจกรรมที่ชัดเจน

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

กลุ่มสาระ	ตัวอย่างสื่อกิจกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์	LandLabได้เชื่อมโยงกิจกรรมเรื่องพืชและสัตว์กับวิทยาศาสตร์อาทิ การเกิดพลังงานไฟฟ้าจากมะนาว การเรียนรู้พันธุศาสตร์ผ่านปลา การเรียนรู้ indicatorจากสีธรรมชาติ การรู้จักการละลายและจุดเดือดจากผลไม้ซุบน้ำตาล เป็นต้นฟาร์มหมอบอ มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับม้าจากสัตว์แพทย์บ้านไร่ลุงคริส มีกิจกรรมน้ำคือชีวิตที่ให้ความรู้เกี่ยวกับฝน ต้นไม้ และป่าไม้
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	ป่าจิบฟาร์ม เรียนรู้การทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น และวิถีชีวิตเกษตรกรฟาร์มตาเล็ก พาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้านริมคลองโดยการพายเรือ การเรียนรู้เรื่องขยะและสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม การฝึกสมาธิ และวินัยในตนเอง อีกทั้งในวันสำคัญ อาทิ วันแม่ ยังมีกิจกรรมประดิษฐ์ดอกไม้ออกจากสวนเฟื่องมอบให้คุณแม่ไรร่หาดพิรุฬ จัดกิจกรรมแคมป์อุ่นรักที่พ่อแม่ลูกได้มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันเพื่อเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวบ้านนาครุธานี เรียนรู้วิถีชีวิตชาวนาและเครื่องเล่นในอดีต
กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา	บ้านไร่ลุงคริส มีกิจกรรมให้เด็กเต้นประกอบเพลง LandLab มีกิจกรรมให้เด็กพายเรือและว่ายน้ำที่ต้องฝึกการทรงตัว การบังคับทิศทาง และทักษะการดูแลตัวเองซึ่งเป็นการออกกำลังกาย ฟาร์มตาเล็ก มีกิจกรรมการพายเรือ การว่ายน้ำ การปั่นจักรยาน และการวิ่งเล่นมีไล่จับแมลงก็ยังเป็นการออกกำลังกาย ไร่ปลูกรัก มีกิจกรรมการพายเรือ การเล่นสไลด์เดอร์ไรร่หาดพิรุฬ มีกิจกรรมการเล่นชิงช้าสายเดี่ยว Little tree มีกิจกรรมเล่นโยคะ บ้านนาครุธานี มีกิจกรรมขี่ควายและเล่นโคลนมินิรูร่าฟาร์ม มีกิจกรรมดำนาปลูกข้าว ฟาร์มหมอบอ มีกิจกรรมเรียนรู้การขี่ม้า กิจกรรมกระโดดน้ำ

กลุ่มสาระ	ตัวอย่างสื่อกิจกรรม
กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ	บ้านไร่ลุงคริส เมื่อเด็กจับแมลงได้ จะนำมาวาดภาพแมลงก่อนปล่อยสู่ธรรมชาติ และกิจกรรมพื้นที่หิน LandLab ได้เรียนรู้ศิลปะผ่านการใช้สีในอาหารฟาร์มตาเล็กมีกิจกรรมให้เด็กได้เรียนรู้ศิลปะผ่านดอกไม้และสีจากธรรมชาติโรยดพืชม มีกิจกรรมสเก็ตสีและวาดรูปจากสีน้ำธรรมชาติ การปั้นดินเป็นรูปสัตว์ต่าง ๆ Little tree มีกิจกรรมวาดภาพและระบายสี โดยใช้สีในส่วนที่ทำจากธรรมชาติมาผลิตชิ้นงานศิลปะฟาร์มหมอปอ มีกิจกรรมวาดภาพระบายสี
กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี	LandLab มีกิจกรรมการทำบัวลอยฟาร์มตาเล็ก มีกิจกรรมให้เรียนรู้จักการจัดการฟาร์มมาอย่างครบวงจรทั้งการดูแลอาหารความเป็นอยู่ การทำความสะอาดคอกสัตว์ และการฝึกม้าที่สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ และสอนการทำลูกประคบสมุนไพรไปปลูกผัก ได้เรียนรู้กิจกรรมการทำอาหารที่หลากหลายทั้งไข่เค็มโบราณ ขนมกระยาสารท น้ำลูกหม่อนไซเดอร์ ฝอยทอง ข้าวเกรียบว่าว และการทำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร อาทิ ฝ้ามดย้อม ว่าวกระบอก Little tree มีกิจกรรมทำฝ้ามดครามทั้งกระเป๋ ฝ้ามดคอก และกิจกรรมการทำขนมมินิมูราห์ฟาร์ม มีกิจกรรมให้ทำอาหารและของใช้ ทั้งไข่เค็ม พืชชา แพนเค้ก ไอศกรีม และสบู่
กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศ	ฟาร์มตาเล็ก มีโปรแกรมและแคมป์ที่จัดกิจกรรมเป็นภาษาอังกฤษและสองภาษา (ไทยและอังกฤษ) ให้แก่เด็กที่สนใจได้เลือก เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในฟาร์มฟาร์มหมอปอ กิจกรรมและการแนะนำสถานที่เป็นภาษาอังกฤษ

จากตารางที่ 1 ตัวอย่างสื่อกิจกรรมจะเห็นว่าแหล่งเรียนทางการเกษตรมีส่วนสำคัญในการพัฒนาสติปัญญาให้แก่เด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งหากเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้จะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่าง ๆ สามารถเชื่อมโยงกับเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ อาทิ กิจกรรมเรื่องพืชและสัตว์เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่ LandLab สามารถเชื่อมโยงกับเนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้เป็นอย่างดี เป็นต้น โดยบางกิจกรรม

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ยังสามารถเชื่อมโยงได้หลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ อาทิ การเรียนรู้การทำขนมจาก
สีธรรมชาติที่ Little Tree House of Learning เด็กจะได้เรียนรู้ทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้
ศิลปะ และกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีอีกด้วย ซึ่งจากการวิเคราะห์
จะเห็นได้ว่ามีเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์เท่านั้นที่ยังไม่มีตัวอย่างกิจกรรมอย่าง
ชัดเจน แต่อาจจะสอดแทรกผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมการเก็บไข่เป็ดที่วิทยากร
อาจจะเชื่อมโยงกับการนับไข่เป็ดที่เก็บได้ เป็นต้น

2) พัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจ

พัฒนาการทางอารมณ์และจิตใจเป็นการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์และจิตใจ
และความเหมาะสมของการแสดงอารมณ์ ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสมองของ
เด็กประกอบด้วยสมองซีกซ้ายและสมองซีกขวา ซึ่งการพัฒนาทางสติปัญญาเป็น
การพัฒนาสมองซีกซ้ายผ่านการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมของแหล่งการเรียนรู้ทาง
การเกษตรที่มีบทบาทหนุนเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทาง
การเกษตรยังมีส่วนช่วยในการพัฒนาสมองซีกขวาหรือสมองแห่งสัญชาตญาณที่เกี่ยวข้อง
กับอารมณ์และจิตใจอีกด้วย ดังตัวอย่างของไร้ยอดพิรุฬที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึง
บทบาทของกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์
และจิตใจหรือพัฒนาสมองซีกขวาของเด็กให้มีความสมบูรณ์ผ่านการเล่น โดยไร้ยอดพิรุฬ
มีมุมมองว่ากิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรมีส่วนในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
จากการใช้ธรรมชาติและศาสตร์ทางจิตวิทยาที่ทำให้เด็กสามารถสร้างความฝันของตนเอง
ผ่านการวางแผนและไม่คิดลบ การค้นหาจุดเด่นของตนเองที่กิจกรรมและวิธีการในการจัดกิจกรรม
จะช่วยในการค้นหาจุดเด่น ความสามารถพิเศษ และทักษะที่โดดเด่นของเด็กแต่ละคน
และการตั้งทัศนคติให้อยู่ในแนวทางที่ต้งามซึ่งมีความสำคัญในการกำหนดอนาคตของ
เด็กอีกด้วย

ไร่หยดพิรุฬ
สรรค์-โตด
 CREATIVE D.N.A./สร้างสรรค์จุดเด่นให้โดดเด่น
 สำหรับเด็กอายุ 5-12 ปี เท่านั้น

คอร์สที่จะทำให้เด็กๆ กลายเป็นเด็กที่สร้างสรรค์
และโดดเด่นในแบบของตัวเอง

Dream
การใช้ชีวิตที่ดี และศาสตร์จิตวิทยา
ให้เด็กสามารถสร้างความคิดที่แท้จริง
วางแผนและปราศจากการคิดลบ

Nub
กิจกรรม และวิธีการในการหา
"จุดเด่น" ความสามารถพิเศษ และ
ทักษะที่โดดเด่นของเด็กแต่ละคน

Attitude
ส่วนที่สำคัญที่สุด เพราะ "ทัศนคติ" จะ
กำหนดอนาคตของเด็กทั้งมวล เราจะนำ
วิธีการในการตั้งทัศนคติให้อยู่ใน
แนวทางที่ดีงาม และเป็นเด็ก

คอร์สนี้จะทำให้เด็กกล้าฝัน กล้า
ตั้งเป้าหมาย ค้นพบทักษะและบรรพบุรุษ
รวมถึงการมีศรัทธาและวิธีทัศน ใ
เติบโตแบบเก่งกาจ และดีงาม

รับเพียงคอร์สละ 8 ครอบครัวเท่านั้น

ภาพที่ 13 : กิจกรรมพัฒนาอารมณ์และจิตวิทยาของไร่หยดพิรุฬ

ที่มา : ไร่หยดพิรุฬ (2562)

นอกจากนั้นกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรทุกแห่งยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาอารมณ์และจิตใจของเด็กที่ละเล็กละน้อยเพื่อยกระดับอารมณ์และจิตใจในภาพรวม อาทิ การรู้จักการแบ่งปันหรือการเป็นผู้ให้แก่วัตถุ ในกิจกรรมต่าง ๆ โดยแหล่งเรียนรู้หลากหลายแห่งมีกิจกรรมการให้อาหารสัตว์ที่เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้วิธีการให้อาหารสัตว์ การดูแลที่อยู่อาศัยของสัตว์ การอาบน้ำ และอื่น ๆ อีกมากมายที่มีส่วนในการขัดเกลาจิตใจของเด็ก ๆ ให้ความอ่อนโยนมากขึ้น หรือในบางแห่งมีกิจกรรมให้เด็ก ๆ ได้ใช้สัตว์ต่าง ๆ เด็ก ๆ จึงต้องเรียนรู้ถึงจิตใจและวิธีการสื่อสารกับสัตว์เหล่านั้นเพื่อให้สามารถควบคุมสัตว์ให้ปฏิบัติตามคำสั่งได้ เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมการให้อาหารสัตว์ยังเป็นกิจกรรมฝึกฝน

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ความกล้าหาญที่ก้าวข้ามผ่านความกลัวในจิตใจของตนเอง โดยเด็กบางคนอาจจะมีความกลัว ไม่กล้าให้อาหารสัตว์ที่ตนเองไม่คุ้นชินการให้อาหารจึงเป็นการฝึกความกล้าหาญในจิตใจของตนเอง การฝึกความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าของตนเองที่เด็ก ๆ จะสามารถแสดงออก และลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ทำให้เป็นการฝึกความเชื่อมั่นที่จะนำไปสู่การเห็นคุณค่าของตนเองต่อไปในอนาคต การฝึกความรับผิดชอบและกำกับตนเอง โดยแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรหลากหลายแห่งมีกิจกรรมเข้าค่ายพักแรมที่เด็ก ๆ จะต้อง ท่างไกลบ้านมารับผิดชอบตนเองในค่าย เป็นต้น

ภาพที่ 14 : กิจกรรมการให้อาหารสัตว์

ที่มา : ไร่ปลูกรัก (2562)

ภาพที่ 15 : กิจกรรมอาบน้ำ ให้อาหาร และขี่ม้า

ที่มา : ฟาร์มหมอปอ (2562)

3) พัฒนาการทางร่างกาย

การพัฒนาด้านร่างกายเป็นการเปลี่ยนแปลงและความเจริญเติบโตของร่างกาย ทั้งในส่วนที่เป็นกล้ามเนื้อ โครงกระดูก และอื่น ๆ ซึ่งแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรทุกแห่งได้จัดกิจกรรมการละเล่นที่หลากหลายเพื่อให้เด็กได้มีความสุขสนุกสนานพร้อมการเคลื่อนไหวร่างกายที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาร่างกายของเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรม อาทิ ไร่ปลูกกรักจะมีกิจกรรมการจับปลา การเล่นเกมทางน้ำ การเล่นสไลเดอร์โคลน การพายเรือ การวิ่งไล่จับแมลง การขี่ม้า การขับรถ ATV การทำหุ่นฟาง การทำคอปเตอร์ไม้ไผ่ การทำผ้ามัดย้อมจากดอกดาวเรือง เล่นว่าว และระบายสีตุ๊กตา บ้านไร่ลุงคริสยังมีกิจกรรมอีกหลากหลายให้เด็ก ๆ ได้บริหารร่างกายทั้งกิจกรรมจับแมลงที่เด็ก ๆ จะได้วิ่งในทุ่งกว้างเพื่อไล่จับแมลง กิจกรรมดำนาที่เด็กจะต้องลงในคันนาเพื่อดำนาปลูกข้าว กิจกรรมการขี่ม้าชมไร่ที่เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้วิธีการขี่และควบคุมม้าเบื้องต้นที่จะช่วยเสริมสร้างกล้ามเนื้อและบุคลิกภาพให้แก่เด็กอีกด้วย และนอกเหนือจากแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรที่ยกตัวอย่างกิจกรรมมาข้างต้น แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรอื่นๆ ก็มีกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายในทุกแห่งผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทั้งจากกิจกรรมหลักของแหล่งเรียนรู้ อาทิ การดำนาเกี่ยวข้าว การขี่ม้าและควาย เป็นต้น และกิจกรรมเสริมของแหล่งเรียนรู้ อาทิ การเล่นสไลเดอร์ดิน การเล่นโยคะ การกระโดดน้ำ การพายเรือ เป็นต้น

ภาพที่ 16 : กิจกรรมพัฒนาร่างกายในบ้านไร่ลุงคริส

ที่มา : บ้านไร่ลุงคริส (2562)

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ภาพที่ 17 : กิจกรรมพัฒนาร่างกายในไร่ปลูกรัก

ที่มา : ไร่ปลูกรัก (2562)

4) พัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคมเป็นการรู้จักอยู่ร่วมกับผู้อื่น การรู้จักปรับตัว การให้ความร่วมมือ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรในทุกแห่งได้หนุนเสริมให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมผ่านกิจกรรมกลุ่มในหลากหลายรูปแบบ ทั้งจากกิจกรรมรายวันหรือกิจกรรมแบบเข้าไปเย็นกลับที่เด็ก ๆ จะได้เข้าร่วมในกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน จึงทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น การอดทนรอ การแบ่งปัน การเข้าคิว การทำงานร่วมกับผู้อื่น และอื่น ๆ อีกมากมาย และกิจกรรมแคมป์หลายวันที่เด็ก ๆ จะได้รับการพัฒนาทักษะทางสังคมที่มากขึ้นผ่านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อาทิ แคมป์สวรค์-โดด ของไร่หยดพิรุฬ เด็ก ๆ จะได้พัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการอยู่ร่วมกับเพื่อน ๆ ที่จะต้องทำกิจกรรม ทำอาหาร และนอนด้วยกัน จึงทำให้ต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้ากับเพื่อนใหม่และสถานที่ใหม่

ปรับสมดุลกาย ใจ และความคิดให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ฝึกความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าของตนเองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่อสมาชิกกลุ่ม ฝึกความรับผิดชอบและกำกับตนเองที่จะต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น

ภาพที่ 18 : แคมป์ไร่หยดพิรุฬ

ที่มา : ไร่หยดพิรุฬ (2562)

นอกจากนั้น แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรยังมีส่วนในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม โดยเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวันหลากหลายมิติ อาทิ LandLab ได้มีฐาน Lab Zaab ที่คุณยายเจ้าของได้สอนให้เด็กทำข้าวต้มมัด โดยเริ่มต้นตั้งแต่การทำความรู้จักอุปกรณ์ทั้งเตาถ่านและซึ้ง สังเกตส่วนประกอบในข้าวต้มมัดจากตัวอย่างข้าวต้มมัดที่ทำเสร็จ หลังจากนั้นคุณยายจึงเริ่มสอนให้เด็ก ๆ ใช้ข้าวเหนียวมาห่อกล้วย แล้วมัดด้วยใบตอง ซึ่งจะเชื่อมโยงกับวิชาวิทยาศาสตร์ที่จะให้เด็กๆ ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับเวลาในการนึ่งข้าวต้มมัด ที่เด็กแต่ละคนจะตั้งเวลาไม่เหมือนกัน บางคน 30 นาที แต่บางคน 3 ชม. เมื่อได้เวลาที่เปิดฝาก็จะนำข้าวต้มมัดออกมาดูว่ารับประทานได้หรือไม่ ถ้าไม่ได้จะต้องนำไปนึ่งต่อ ถือเป็นการเล่นทดลองถูก แต่สุดท้ายทุกคนก็จะได้พิสูจน์กินข้าวต้มมัดที่ตัวเอง ไร่ปลูกรักได้มีการสอนให้เด็ก

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

หัดปั้นข้าวจี๋และเก็บไข่เป็ดมาทำไข่เค็มสูตรโบราณ โดยกิจกรรมการเก็บไข่เป็ดมาทำไข่เค็มเด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ในการเก็บไข่เป็ดและวิธีการแปรรูปอาหารจากไข่เป็ดสด ๆ มาเป็นไข่เค็ม โดยวิทยากรจะถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับวิธีการสังเกตไข่ อาทิ ไข่ที่มีลักษณะกลมแสดงว่าไข่แดงใหญ่ ไข่ที่มีลักษณะรีจะมีไข่ขาวจำนวนมาก เป็นต้น และหลังจากเก็บไข่เป็ดจะนำมาทำความสะอาดเพื่อทำไข่เค็มต่อโดยนำเกลือมาหุ้มไข่ให้มีลักษณะกลม ๆ เมื่อทำไข่เค็มเสร็จเรียบร้อยวิทยากรจะแจกไข่ที่เค็ม ๆ ทำกลับบ้านและให้ความรู้เกี่ยวกับระยะเวลาในการทำไข่เค็ม โดยแนะนำว่าถ้าเก็บไว้ระยะเวลา 15 วัน จะสามารถทำไข่ดาวรับประทานได้แต่หากต้องการต้มจะเก็บไว้ระยะเวลา 30 วัน ซึ่งการเรียนรู้จากไข่เค็มเป็นทั้งการเรียนรู้ในทักษะชีวิตที่บูรณาการกับกับทักษะทางปัญญาที่เชื่อมโยงในหลักวิชาการของรายวิชางานอาชีพและเทคโนโลยีอีกด้วย

ภาพที่ 19 : กิจกรรมการทำข้าวต้มมัด

ที่มา : LandLab (2562)

ภาพที่ 20 : กิจกรรมการเก็บไข่เป็ดมาทำไข่เค็ม

ที่มา : ไร่ปลูกรัก (2562)

และกิจกรรมจากป่าจื๊บฟาร์มยังเป็นแคมป์เปลี่ยนเด็กให้ดูแลตนเองได้ด้วยทักษะชีวิตประจำวันเพื่อการอยู่รอดทั้งการสอนให้รู้จักทำงานบ้าน การจัดระเบียบในห้องนอน การเตรียมอาหารและการเก็บล้าง การรู้จักพืชผักสวนครัวรอบตัว อีกทั้งในกิจกรรมปกติยังมีการสอนให้เด็กได้ตัดหญ้าจากหม้อดิน ขนมอบวลอยกะทิสด สาลี่มือแบบโบราณ และอื่น ๆ อีกมากมาย

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

ภาพที่ 21 : กิจกรรมทักษะชีวิตประจำวัน

ที่มา : ป้าจ๊ีบฟาร์ม (2562)

อีกทั้งกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้บางแห่งยังได้เชื่อมโยงกับชุมชนที่แหล่งเรียนรู้นั้นมีสถานที่ตั้งอยู่ โดยการเชิญชวนคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตที่แท้จริงของคนในชุมชน อาทิ Landlab ได้เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมและสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนจากการเข้าร่วมจัดกิจกรรมและการเป็นพี่เลี้ยงให้แก่เด็ก ๆ อีกด้วย

บทส่งท้าย

เด็กในเขตชุมชนเมืองมีวิถีชีวิตห่างไกลจากเกษตรกรรม แหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรจึงมีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มความรู้ด้านการเกษตรทั้งกระบวนการตั้งแต่การผลิตไปสู่การแปรรูปผ่านสื่อกิจกรรมทางพืชและสัตว์ที่หลากหลาย อาทิ การเลี้ยงสัตว์ การปลูกผัก การดำนา การเก็บไข่ การทำอาหาร การถนอมอาหาร เป็นต้น และกิจกรรมเสริมที่ส่งเสริมทักษะชีวิตที่สำคัญ อาทิ การวาดภาพระบายสี การเก็บกวาดล้างจาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเข้าคิว การแบ่งปัน ความอดทน การวางแผน การแลกเปลี่ยนและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น ซึ่งการเรียนรู้ผ่านสื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรจะมีบทบาทในการพัฒนาเด็กอย่างครบทุกมิติทั้งพัฒนาการทางด้านสติปัญญา พัฒนาการทางด้านอารมณ์และจิตใจ พัฒนาการทางด้านร่างกาย และพัฒนาการทางด้านสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรีนพีซ. (2553). จากงานอาสา มาเป็นความประทับใจ “ชวนน้องสนุกกลางทุ่ง คุยฟัง เกษตรอินทรีย์” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.greenpeace.org/archive-thailand/news/eco-farm-period2/>
- จิโรจน์ สุรพันธุ์. (2558). การจัดพื้นที่การเรียนรู้. *วชิรเวชสาร*. 59(4). 29-34.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). *เพลิน : สมาชิกที่สนุก*. กรุงเทพมหานคร : วชิราวุธวิทยาลัย.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2535). *สื่อเพื่อการส่งเสริมและเผยแพร่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- บ้านนาครุธานี. (2561, ธันวาคม 1). *บ้านนาครุธานี*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/บ้านนาครุธานี/> [2562, พฤษภาคม 24].
- _____. (2561, พฤศจิกายน 17). *บ้านนาครุธานี*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/บ้านนาครุธานี/> [2562, พฤษภาคม 24].
- บ้านไร่ลุงคริส. (2562, พฤศจิกายน 15). *บ้านไร่ลุงคริส Uncle Chris Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/chriskoorganicfarm/> [2562, ธันวาคม 6].
- _____. (2562, พฤศจิกายน 18). *บ้านไร่ลุงคริส Uncle Chris Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/chriskoorganicfarm/> [2562, ธันวาคม 6].
- _____. (2562, สิงหาคม 1). *บ้านไร่ลุงคริส Uncle Chris Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/chriskoorganicfarm/> [2562, ธันวาคม 6].
- ปัญญานาฏ วรวัฒน์ชัย. (2559). กลไกสมองสองซีกกับความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์. *วารสารสารสนเทศ*. 15(2), น.1-12.

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

- ป่าจ๊อบฟาร์ม. (2562, ตุลาคม 14). *Pa Jeep Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/pajeepfarm/> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, มีนาคม 11). *Pa Jeep Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/pajeepfarm/photos/a.922670357892931/1209574542535843/?type=3&theater/> [2562, ธันวาคม 7].
- ฟาร์มตาเล็ก. (2562, พฤศจิกายน 5). *Farm de Lek*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/farmdelek/> [2562, ธันวาคม 6].
- _____. (2562, สิงหาคม 1). *Farm de Lek*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/farmdelek/> [2562, ธันวาคม 6].
- ฟาร์มหมอปอ. (2562, กรกฎาคม 13). *Farm Mor Por*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/farmmorporr/> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, พฤศจิกายน 29). *Farm Mor Por*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/farmmorporr/> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, สิงหาคม 13). *Farm Mor Por*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/RockyJourneyTH/photos/> [2562, ธันวาคม 7].
- มินิมูร่าห์ฟาร์ม. (2562, พฤศจิกายน 7). *Mini Murrah Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/MiniMurrahFarm/> [2562, ธันวาคม 6].
- _____. (2562, เมษายน 12). *Mini Murrah Farm*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/MiniMurrahFarm/> [2562, ธันวาคม 6].
- ไร่ปลูกรัก. (2562, ตุลาคม 8). *ไร่ปลูกรัก RAI PLUK RAK Thai Organic Farmer*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/thaiorganicfood/> [2562, ธันวาคม 6].
- _____. (2562, ธันวาคม 1). *ไร่ปลูกรัก RAI PLUK RAK Thai Organic Farmer*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/thaiorganicfood/> [2562, ธันวาคม 6].

- _____. (2562, ธันวาคม 8). *ไร่ปลูกรัก RAI PLUK RAK Thai Organic Farmer*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/thaiorganicfood/photos/a.422204234797/10157804902919798/?type=3&theater> [2562, ธันวาคม 6].
- _____. (2562, พฤศจิกายน 14). *ไร่ปลูกรัก RAI PLUK RAK Thai Organic Farmer*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/thaiorganicfood/photos/a.422204234797/10157724561249798/?type=3&theater> [2562, ธันวาคม 6].
- ไร่หยดพิรุฬ. (2562, ตุลาคม 16). *ไร่หยดพิรุฬ : ไร่ปลูกเด็ก – Farm School*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/RaiYodpiroon/> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, ตุลาคม 3). *ไร่หยดพิรุฬ : ไร่ปลูกเด็ก – Farm School*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/RaiYodpiroon/photos/a.1032670683534589/1680007892134195/?type=3&theater> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, พฤศจิกายน 18). *ไร่หยดพิรุฬ : ไร่ปลูกเด็ก – Farm School*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/RaiYodpiroon/> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, มีนาคม 6). *ไร่หยดพิรุฬ : ไร่ปลูกเด็ก – Farm School*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/RaiYodpiroon/photos/a.1485151878286465/1503042546497398/?type=3&theater> [2562, ธันวาคม 7].
- ลิตเติ้ลทรี. (2562, ตุลาคม 10). *Little tree, house of learning*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/littletreelearning/> [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, พฤษภาคม 25). *Little tree, house of learning*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/littletreelearning/> [2562, ธันวาคม 7].

สื่อกิจกรรมในแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเมือง

- แลนด์แลป. (2562, ตุลาคม 15). *LandLab – กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครอบครัว พาลูกเที่ยวใกล้เมือง*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก [https://www.facebook.com/ RaiYodpiroon/](https://www.facebook.com/RaiYodpiroon/) [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, พฤศจิกายน 14). *LandLab – กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครอบครัว พาลูกเที่ยวใกล้เมือง*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก [https://www.facebook.com/ LandLabTH/photos/a.777121002485932/901707846693913/?type=1& theater](https://www.facebook.com/LandLabTH/photos/a.777121002485932/901707846693913/?type=1&theater) [2562, ธันวาคม 7].
- _____. (2562, พฤศจิกายน 28). *LandLab – กิจกรรมการเรียนรู้สำหรับครอบครัว พาลูกเที่ยวใกล้เมือง*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก [https://www.facebook.com/ RaiYodpiroon/](https://www.facebook.com/RaiYodpiroon/) [2562, ธันวาคม 7].
- วราพงษ์ ป่านแก้ว. (2558). *วิถีคนเมือง ชีวิตป่วน สังคมป่วย*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/life/healthy/> 388999 [2562, มีนาคม 13].
- อรนุช ลิ้มศิริ. (2542). *หลักสูตรและการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษา*. ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- _____. (มปป.). *จิตวิทยาพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก [http://www.kids.ru.ac.th/report/ doc_no.1.pdf](http://www.kids.ru.ac.th/report/doc_no.1.pdf) [2562, มีนาคม 13].
- Dale, E.. (1969). *Audio-Visual Methods in Teaching*. New York: The Dryden Press Holt, Rineheart and Winston. Inc.

Received: September 26, 2019

Revised: December 4, 2019

Accepted: January 30, 2020